

JESÚS MARTÍN-BARBERO

MEEDIA – VAHENDIST VAHENDAJAKS

KOMMUNIKATSIOON,
KULTUUR JA HEGEMOONIA

Hispaania keelest tõlkinud
TRIIN LÕBUS

TALLINNA ÜLIKOOLI KIRJASTUS
TALLINN 2021

Originaali tiitel:
Jesús Martín-Barbero
De los medios a las mediaciones:
Comunicación, cultura y hegemonía

Raamat ilmub Tallinna Ülikooli kirjastuse
sarjas „Bibliotheca mediorum et communicationis“

Raamatu väljaandmist on toetanud
EESTI KULTUURKAPITAL
ja POSTIMEES

Toimetanud
EVA KOLLI

Sarja kujundanud
JÜRI KAARMA
Ümbrise kujundanud
EVE KASK

© 2010 Anthropos Editorial
Autoriõigus (tõlge): Triin Lõbus 2021
Autoriõigus: Tallinna Ülikooli kirjastus 2021

Trükitud trükikojas
FOLGER ART

ISSN 2613-6260
ISBN 978-9985-58-895-6

Pühendan selle väljaande

— oma esimesele õpetajale Alfonso Querejazole, kes rääkis meile oma „Kultuuriloos“ pigem igapäevaelust kui suurmeestest ja olulistest daatumitest, sest kultuuriteostega sama tähtis või neist tähtsamgi on õppida mõtestama argipraktikate ja -protsesside tähendust kultuuris;

— parimale raamatukaupmehele, keda olen kohanud, Chus Visorile, kes tuli 1980. aastate alguses kaasa minu uurimistöoga, mis käsitles massikultuuris ilmnevaid rahvalikke maatrikseid, ja seda oma anarhistivaistuga täiendada aitas, kaevates Madridi linnavalitsuse arhiivist välja paskville ja pamflette, mis aitasid heita valgust 20. sajandi alguse lihtrahva maitse-eelistustele.

SISUKORD

Eessõna kommunikatsiooni-
ja kultuurimuutuste kaardile 11

Eessõna viiendale väljaandele. Viiteid meediavahendite
ja vahenduskohtade märkamiseks 31

Eessõna (*Néstor García Canclini*) 46

Sissejuhatus 49

ESIMENE OSA RAHVAS JA MASS KULTUURIS. DEBATI SÕLMPUNKTID

I. Rahva kui subjekti eitus ja jaatus 57

1. Rahvas kui müüt. Romantikud versus valgustajad 57

2. Rahvas ja klass. Anarhismist marksismini 69

Rahvaliku osise liitmine anarhistlikesse liikumistesse 70

Rahvaliku osise lahustumine marksismis 76

II. Ei rahvas ega klass. Massiühiskond 85

1. Rahvahulkade avastamine poliitikas 87

2. Hulkade psühholoogia 91

3. Massiinimese metafüüsika 97

4. Antiteooria. Massimeediastumine kui kultuur 104

III. Kultuuritööstus. Kapitalism ja legitimatsioon 112

1. Benjamin *versus* Adorno ehk arutelu
jõuab süvakihini 113

- Merkantiilse *logos*'e juurest kunsti
kui võõrandumise juurde 114
- Kogemus ja tehnoloogia kui masside
ja kultuuri vahendajad 124
- 2. Kriitikast kriisini 136

- IV. Rahva taasavastamine. Kultuur
hegemoonia mängumaana 149
- 1. Rahvas teistsuguses ajaloos 150
- 2. Kultuur, hegemoonia ja argielu 168

TEINE OSA

MASSIMEEDIASTUMISE AJALOOLISED MAATRIKSID

- I. Pikk enkulturatsiooniprotsess 187
- 1. Rahvusriik ja hegemooniamehhanismid 187
- Poliitiline tsentraliseerumine ja kultuuriline
ühstsustumine 188
- Murrang ajatajus 191
- Teadmisviiside muutumine 195
- 2. Rahvaliku vastupanu poliitiline kultuur 199
- Majanduse poliitiline mõõde 200
- Võitluse sümboolne mõõde 203
- II. Folkloorist rahvalikuks 208
- 1. Kirjandus suulise ja kirjaliku vahel 209
- Mida määrab turg 210
- Mida määrab rahvas 217
- 2. Ikonograafia lihtrahva tarbeks 222
- 3. Melodraama. Suur rahvalik vaatemäng 229
- Tsirkuse ja lava vahel 232

Dramaturgiline ülesehitus ja opereerimine
sümbolitega 236

III. MASSIDEST MASSIKS 243

1. Tähenduse ümberpööramine
ja ümberpööramise tähendused 244
2. Narratiivne mälu ja kultuuritööstus 247
 - Meediumi teke 249
 - Lausumismehhanismid 251
 - Tootmise-väljaandmise olud 253
 - Kirjutuse-lugemise dialektika 256
 - Lausungi mõõtmed 268
 - Tunnistus 268
 - Kompensatsioonimehhanismid 270
 - Formaat ja sümbolid 273
3. Järjepidevus ja murrangud meediaajastul 275

KOLMAS OSA

MODERNSUS JA MASSIMEEDIASTUMINE LADINA-AMEERIKAS

- I. Protsessid. Natsionalismist
transnatsionaalsusse 291
1. Erisus, mis ei seletu pelgalt mahajäämusega 291
2. Ajaline lõhe riigi ja rahvuse vahel 294
3. Massistumine, ühiskondlikud
liikumised ja populism 302
4. Massimeedia roll rahvuskultuuride tekkimisel 312
 - Filmikunst rahva näo järgi 317
 - Kreooli tsirkusest raadioseriaalideni 321
- Mustanahaliste muusika legitimeerumine linnas 326

Rahvaliku massiajakirjanduse teke	332
5. Arengupoliitika (desarrollism)	
ja transnatsionaliseerumine	338
Massistumise uus tähendus	340
Tehnoloogia ja kasutusviiside eriaegsus	345
II. Meetodid. Vahendist vahendajaks	352
1. Dualistliku <i>ratio</i> kriitika ehk hübriidistumine	
kui meie identiteedi aluspõhi	353
Puhta põlisuse võimatus	355
Rahva ja massi segipaiskumine	
urbaanses kontekstis	362
2. Kommunikatsioon kultuuri perspektiivist	379
Mis jääb ideologismile	
ja informatsionalismile käsitamatuks	380
Kultuur ja poliitika: konstitutiivsed	
vahendused	386
3. Avastusretk ööpimedusse	393
Argielust, tarbimisest ja lugemisest	395
Televisioon vahendajate perspektiivist	399
Perekondlik argielu	401
Sotsiaalne aeg	405
Kultuuriline pädevus	406
Tootmisloogika ja kasutusloogikad	410
Melodraamas äratuntud identiteet	416
4. Rahvalik, mis kõnetab meid	
massikultuuri kaudu	423
Kirjandus	443